

שמי"ה" ו"אלקי נצור"³⁶, כמו־כן הוכיח לו, שתורה הנקנית ביגיעה אין ערוך לחשיבותה, העולה בהרבה על תורה שקנו אותה בנקל ובתפיסה מהירה^{36*}. והיה אומר: לא יתכן שהתורה ניתנה לבעלי־כשרון בלבד, חשיבות יש לייחס רק לתורה־ביגיעה ובתנאי שהיראה קודמת לחכמה והמעשים מרובין מן החכמה. אין קץ ליגיעת התורה ועל האדם להוסיף שקידה על שקידתו יום־יום, שלא ישקוד היום באותה מדה ששקד על תורתו אמש מבלי שיוסיף ויכבירה, היות וכפי שידוע, "האדם כעץ השדה הולך וגדל כל ימי חלדו, והעמל וההשתדלות הן הנה הנקראים חיים באמת", כפי שגם כתב באחת מרשימותיו.

יחזקאל הנביא
13676

36. כיוצא בדברים האלו כתב לאחד מתלמידיו בארץ־ישראל: "...התעדנות הנפש בכלכלת התבונה תלויה... אמנם אחרי ההשתדלות והשקידה — קניני האדם במעלות הנפש כקנינו בעושר ורכוש שאמרו: „מה יעשה אדם ויתעשר, יבקש ממי שהעושר שלו“, כן בעושר הנפש ישים האדם פניו תמיד ליוצרו שיחוננו ויבינוהו בתבונת התורה, וכמו שתיקנו אנשי כנסת הגדולה בתפלת שמונה־עשרה ברכה על הדעה, ובתפלת „אהבה רבה“, ובקדושה דסדרא, ובתפלת „אלקי נצור“ אחרי התפלה, ובברכת „ברוך שמי"ה" ובעוד מקומות, ועל האדם לזכור ולהתפלל תמיד מקרב לב. והנה אמרו מיום שחרב ביהמ"ק כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעות. אם יזכה האדם להרגיש את הרע והנמאס בהעדר ידיעת התורה עד שימס לבבו בבכי לפני המקום ב"ה, הנה ידע האדם כי כבר זכה הרבה ואשרי חלקו, וכבר מובטח הוא שתפלתו נשמעת! (מתוך אגרתו שלא נכללה ב„קובץ־אגרות" וראתה אור לראשונה בשבועון האידי „דאס אידישע ליכט“, כרך כ"ה גל' 19). ויש בנותן־ענין לצטט כאן גם את העדות דלהלן: „העיד הגאון ר' מאיר קרליץ ז"ל דהמעלות בתורה ובדעת וכו' שהשיג אחיו בעל החזו"א ז"ל שהפליאו עד למאוד והכל ראו שנתקיימה בו המשנה כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה... הוא ע"י שהיה מתחנן הרבה להקב"ה בבקשת הדעת, והי' מכזין מאד בשמו"ע בברכת אתה חונן וע"י התפלה זכה לכל ההשגות הנוראות הנ"ל אע"פ שהי' בינוני בבחורותו" (מתוך הוספה לספר „תקנת־השבים" לרבי חיים־יצחק־אהרן „מגיד מישרים" דוילקומיר, בסוף ספר „יסוד־יוסף" לרבי יוסף הדיין דפוזנא, ירושלים תשי"ט, עמ' ל').

36*. השווה עם הדברים המובאים ב„ספר־חסידים" לרבינו יהודה החסיד, סימן תתשס"ד: „דע כי אם היה לב האדם כלב שלמה המלך ולא רצה לעסוק כדאיבעי ליה... כשמתווכחין עמו באותו עולם לא יכוין לומר אמת ושידודו לו ישיבה של מעלה ולא יבוא ביניהם... ואם אדם טורח לדעת בזה העולם למודים אע"פ שאין לו לב עתה יהיה לו לב במתיבתא דרקיע". ואמרו בזהר הקדוש (ויקרא, פ"ה ע"ב): „מי שחושב ללמוד ואינו מוצא מי שילמדהו ושוגה באהבתה ומגמגם בה, כל מלה ומלה דנפיק מפומיה קוב"ה חדי בה וזורעה והן נעשין אילנין רברבין".